

مسیحیان و روزگار جدید

دکتر محمد مسجد جامعی

انتشارات اطلاعات

تهران - ۱۳۹۶

Masjid Jamei, Mohammad

مسجد جامعی، محمد، ۱۳۳۲ -

سرشناسه:

مسیحیان و روزگار جدید / محمد مسجد جامعی

عنوان و نام پدیدآور:

تهران: اطلاعات، ۱۳۹۶

مشخصات نشر:

ص. ۴۹۴

مشخصات ظاهری:

978-600-435-075-4

شابک:

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: اسلام و مسیحیت

Islam - Relations - Christianity

موضوع:

مسیحیان - خاورمیانه

موضوع:

Christians - Middle East

موضوع:

مسیحیان - ایران

موضوع:

Christians - Iran

موضوع:

واتیکان - سیاست و حکومت

موضوع:

Vatican City - Politics and government

موضوع:

مؤسسه اطلاعات

شناسه افزوده:

BP ۲۲۷ / ۳ / ۰۵ م ۱۱ / ۲

رده بندی کنگره:

۲۹۰ / ۴۷۳

رده بندی دیویی:

۹۲۰۰۳۲

شماره کتابشناسی ملی:

انتشارات اطلاعات

تهران: خیابان میرداماد، خیابان نفت جنوبی، روزنامه اطلاعات، شماره پستی ۱۱ - ۱۳۹۶

تلفن: ۲۹۹۹۳۴۵۵

فروشگاه مرکزی: بزرگراه حقانی، روبروی ایستگاه مترو، ساختمان روزنامه اطلاعات، تلفن ۲۹۹۹۳۴۸۶

فروشگاه شماره (۱): خیابان انقلاب اسلامی، روبروی دانشگاه تهران، تلفن: ۶۶۴۶۰۷۳۴

مسیحیان و روزگار جدید

تألیف دکتر محمد مسجدجامعی

صفحه آرا: رحیم رضایی

حروف نگار: وحید اوزین

حروف نگاری، چاپ و صحافی: مؤسسه اطلاعات

طراح جلد: رضا گنجی

شمارگان: ۱۰۵۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۶

قیمت: ۳۰۰۰۰ تومان

ISBN: 978-600-435-075-4

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۵-۰۷۵-۴

Printed in Iran

همه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

فهرست

پیشگفتار ۷

فصل اول / انقلاب نرم

انقلاب نرم در کلیسای کاتولیک ۱۵

پاپ و مخالفانش؛ مسئله اصلاح ساختار ۳۷

انقلاب فرهنگی در کلیسای کاتولیک ۵۳

دویست سال عقب‌تر از زمان ۶۱

اندیشه‌های جدید در کلیسای کاتولیک ۶۹

دین و نظام حقوقی ۷۹

کلیسای کاتولیک و نیاز به تغییر ۸۵

فصل دوم / ایران و واتیکان

ما و واتیکان ۱۰۹

چگونگی پیدایش ایدئولوژی تکفیری؛ افقهای جدید همکاری ایران و واتیکان ۱۱۷

سنت فلسفی ایران امروز ۱۳۱

جهانی‌شدن و گفتگوی دینی ۱۳۷

گفتمان مشترک میان تشیع و مسیحیت ۱۴۷

نقش جهانی واتیکان در تحولات منطقه‌ای و گرایش‌های سیاسی ۱۸۹

۲۰۷	دولت در دولت
۲۱۹	واتیکان و رسانه

فصل سوم/ ایران و مسیحیان منطقه

۲۴۱	ما و مسیحیان خاورمیانه
۲۵۳	ما و مسیحیان منطقه خاورمیانه
۲۵۹	بهار دینی و موقعیت مسیحیان
۲۶۷	ایران و امنیت‌های دینی
۲۷۵	ایران و کلیسای آرمینی
۲۸۱	از کجا آغاز کنیم؟ سلی درباره جهانگردی زیارتی

فصل چهارم/ مسیحیت در آمریکای لاتین

۲۹۱	پاپ و آمریکای لاتین؛ دود و رنظرفیت امروزین دین
۳۰۷	کلیسا در آمریکای لاتین و چالش‌های آینده

فصل پنجم/ کلیسای ارتدوکس؛ بازتابی نقش

۳۳۳	ما و کلیسای ارتدوکس روس
۳۴۱	پذیرش متقابل؛ در حاشیه دیدار پاپ و کریل
۳۵۱	تقارب کلیسایی، تقریب مذاهب اسلامی
۳۶۹	کلیسای ارتدوکس و بحران بالکان

فصل ششم/ مهاجرت مدیترانه‌ای؛ پیامدها

۳۸۳	پدیده مهاجرت در مدیترانه
۴۰۵	مهاجرت و بازتابی هویت
۴۱۹	مهاجرت؛ سازگاری و ناسازگاری
۴۲۹	بازگشت به دین در دنیای معاصر
۴۴۹	تأملی درباره تلقی متقابل اسلام و غرب
۴۶۱	بورکینی و مسئله بورکینی

فهرست‌ها

۴۸۵	اشخاص
۴۸۹	جایها

پیشگفتار

کتاب حاضر مجله‌ای است از مقالات و مصاحبه‌هایی که هر یک به مناسبتی در طی سالیان اخیر نوشته و بیان شده است و به‌رغم آنکه آن مناسبت‌ها را دخالتی تام در کیفیت تالیف یا بیان مطالب بوده، اما عموم آنها هنوز هم معتبر و گویاست.

این کتاب مشتمل بر شش فصل است. فصل اول به بیان ویژگی‌های کلیسای کاتولیک و نقاط قوت و ضعف آن در دوران اخیر می‌پردازد. این نهاد دینی - اجتماعی قدیمی‌ترین و وسیع‌القاعده‌ترین نهاد جهان ماست که با مشکلات متعددی روبروست و البته نقاط قوت فراوانی هم دارد که معمولاً توسط منتقدان نادیده انگاشته می‌شود. پاپ کنونی، فرانسیس اول، تحولات آرام و در عین حال بزرگی را موجب شد که هنوز هم ادامه دارد. ابتکارات او از جمله مهم‌ترین اقداماتی است که در طی نیم قرن اخیر و پس از مجمع واتیکان دوم^۱ صورت پذیرفته است. «واتیکان دو» اصلاحات

فراوانی برای کلیسای کاتولیک به ارمغان آورد.

سیاست این پاپ و تفاوتش با روش دو پاپ قبلی و نیز انتقادهای صریح و تند کاردینال اصلاح طلب معروف ایتالیایی، کاردینال مارتینی، کم و بیش به تفصیل توضیح داده شده است؛ همچنان که به موضوع کناره گیری غیرمنتظره پاپ سابق، بندیکت شانزدهم هم پرداخته شده و این مسئله تا آنجا که ممکن بوده تشریح و تحلیل شده است؛ اگرچه به اختن دقیق به آن مستلزم تدوین کتاب مستقلی است.

فصل دوم: مدتاً درباره واتیکان و ویژگی ها و چگونگی سیاست گذاری اوست و اینکه فعّای همکاری بین ما و آنها چیست؟ اگر این مرکز به خوبی شناخته شود، سیاست ها و دلوپسی هایش درک شود، امکانات همکاری های فعال و مؤثر با او به دست خواهد آمد؛ مسئله ای که با توجه به ظرفیت های استثنایی کشور ما، اهمیت مضاعفی می یابد. علی رغم محافظه کاری ذاتی شان، آنان نیز بدین امر مایل هستند. آنها احساس می کنند با ایران می توانند همکاری کنند و زمان نیز عملاً به سود این تعاون و تعامل فعال است. گویی شرایط قرون شانزدهم و هفدهم میلادی، اگرچه با تفاوت هایی، در حال تکرار شدن است و البته این در صورتی است که طرفین بدین شرایط اشعار داشته باشند.

در مناسبت های حساسی که آنها هم بدان حساسیت دارند، امکان این همکاری به مراتب بیشتر می شود. کنفرانس جمعیت قاهره^۱ و سایر کنفرانس هایی که به ابتکار سازمان ملل در دهه نود در کپنهاگ^۲ و پکن^۳ و

1. International Conference on Population and Development (ICPD), September 1994.

2. World Summit for Social Development, March 1995.

3. Fourth World Conference on Women: Action for Equality, Development and Peace, September 1995.

استانبول^۱ برگزار شد، از جمله این مناسبت‌ها بود.

مناسبت بسیار مهم و دغدغه‌آور دیگر به سرنوشت مسیحیان خاورمیانه بازمی‌گردد که پس از آغاز انقلاب‌های عربی در موقعیتی شکننده قرار گرفتند؛ موقعیتی که به مهاجرت در صد بزرگی از آنان انجامید که هنوز هم ادامه دارد. اگر این همکاری به خوبی سرانجام می‌یافت، می‌توانست کمک بزرگی باشد برای روشن کردن افکار عمومی؛ و بر آن اساس، حامیان تأمین‌ها، اعم از غربی و منطقه‌ای، تحت فشار قرار می‌گرفتند و موقعیت ایران، به عنوان مخالف سرسخت گروه‌ها و اندیشه‌های تکفیری و به عنوان مدافع حقوق امنیت اقلیت‌های دینی موجود در منطقه، تقویت می‌شد و ارتقا می‌یافت. ما آسمانه به‌رغم زمینه‌های فراوانی که برای این نوع همکاری‌ها وجود داشت، تهیتر چندان حاصل نیامد.

فصل سوم درباره رابطه تابل ایران و مسیحیان و به عنوانی تمامی اقلیت‌های دینی منطقه خاورمیانه است، خاصه پس از آغاز انقلاب‌های عربی که موقعیت تمامی آنان مورد مخاطره قرار گرفت. می‌توان گفت این بحث مکمل مباحث فصل دوم است.

ایران با میراث بسیار غنی دینی و فرهنگی و دینی - هنری خود چندان آشنا نیست و لذا از این واقعیت‌ها کمتر برای امنیت و تحکیم وحدت و انسجام ملی و ارتباط با دیگران، که پیوسته از آن استقبال کرده و می‌کنند، استفاده می‌کند و از آن به گونه‌ای مثبت بهره نمی‌گیرد. ما با کمتر دینی - اعم از ادیان ابراهیمی و یا آسیایی - است که تاریخ و فرهنگ تاریخی مشترکی نداشته باشیم. شهادی شناخته‌شده مسیحیت نخستین بعضاً ایرانی هستند و در قلمرو امپراتوری روم کشته شده‌اند و قبر برخی از

آنان در کلیساهای شهر رم قرار دارد. این سخن در مورد یهودیان و پیامبران بنی اسرائیل هم صحیح است.

رابطه متقابل ایران و مسیحیان و اقلیت‌های دینی، مخصوصاً پس از ورود داعش به عراق که هم بغداد و هم آریل را در آستانه سقوط قرار داد و کمک سریع و بدون قید و شرط ایران که موجب نجات این دو شد، اهمیت بیشتری یافت. این حادثه، منطقه نیمه‌قطبی ما را کاملاً قطبی کرد؛ یک تعب مجموع اهل سنت بود به سرکردگی عربستان، ترکیه و قطر؛ و قطب دیگر ایران بود و تمامی ادیان و مذاهب و طوائف دیگر، از مسیحی - با تمامی تنوع و تکثر دینی‌شان - و ایزدی و صابئیان گرفته تا دُرُوزی و علوی و زیدی و اسماعیلیه، البته در این میان، به دلائل مختلف، مسیحیان اهمیت خاص خود را داشتند از ابطیان مصر گرفته تا مارونی‌ها و ارامنه لبنان و کلدانی‌ها و آشوری‌های عراق و سایر کلیساهای ارتدوکس موجود در سوریه و لبنان و کاتولیک‌ها و پروتستان‌های بومی تمام منطقه. در فصل سوم تلاش شده گوشه‌هایی از این واقعیت تاریخی تبیین داده شود.

فصل چهارم درباره مسیحیت در آمریکا می‌داند است؛ سرزمینی که مطلقاً از آن کلیسای کاتولیک بود، اما مشکلات بین کلیسا و مواضع سیاسی و اجتماعی‌اش موجب شد که از دهه‌های پس‌جاه و شصت قرن گذشته به بعد، مورد هجوم کلیساهای پروتستان آمریکایی قرار گیرد. البته پاپ موجود که بیش از آنکه آرژانتینی باشد، از نظر مردم این قاره آمریکای لاتینی است، شرایط موجود را به کلی دگرگون ساخت؛ شرایطی که کماکان در حال تغییر است و عملاً فرانسویس را به شخصیت اول این قاره بدل کرد؛ و این به نوبه خود موجب تجدید حیات کلیسای کاتولیک آن شده است، جریانی که ادامه خواهد یافت.

فصل پنجم به کلیسای ارتدوکس می‌پردازد که البته بیشتر درباره

کلیساهای ارتدوکس کشورهای شرق اروپا و کشورهای مسیحی وابسته به اتحاد جماهیر شوروی است. این کلیساها در ایران چندان شناخته شده نیستند و به دلیل ریشه بیزانسی‌شان دارای سنت نیرومند شرقی‌اند. متأسفانه تحولات سالهای اخیر و رشد گروه‌های تکفیری، گریز از میراث اسلامی و سنت‌های شرقی را در میان آنان موجب شده است؛ اگرچه گرایش به غرب اروپا و تلاش جهت انضمام به اتحادیه اروپا و هضم در آن راجع در این میان سهمی است.

در حال حاضر جدی‌ترین کلیسای ارتدوکس، کلیسای ارتدوکس روس است. از زمان سقوط بلوک شرق، توقع چنین بود که کلیسای ارتدوکس روس به یکی از مهمترین عناصر هویت‌دهنده روسیه تبدیل شود و عملاً نیز چنین شده است. این به معنای رشد اعتقادات دینی نیست، بلکه به معنای نقش‌یابی ایران‌کلیسا در هویت‌بخشیدن به روس‌ها در دوران پس از کمونیسم است.

نکته مهم در این میان، کثرت تعداد مسلمانان و شیعیان، به‌ویژه شیعیان آذری‌زبان، در روسیه است که با توجه به سنت بودن رشد جمعیت آنها و منفی بودن رشد جمعیت روس‌تباران، شناخت بی‌طرفانه این کلیسا به مثابه رکن مهم هویت روسیه موجود آینده، خود واجد نهادهای مهم است و اینکه آنان چگونه خود را درمی‌یابند و تعریف می‌کنند، به جایگاهی برای مسلمانان قائل هستند.

آخرین فصل این کتاب، عمدتاً به موضوع مدیریتانه و مهاجرت می‌پردازد؛ مسئله‌ای که هم‌اکنون به یکی از مهمترین دلوپسی‌ها و بلکه چالش‌های کشورهای اروپایی، و به‌ویژه جنوب اروپا تبدیل شده است؛ جریانی که ادامه خواهد یافت و پیامدهایش، هم اروپا - و نیز آمریکا و سایر کشورهای صنعتی - و هم کشورهای آفریقایی و ممالک اسلامی را

تحت تأثیر قرار خواهد داد. در مجموع مدیترانه بیش از نقاط دیگر آوردگاه تعارض‌های فرهنگی، دینی و هویتی است و مجرای تجلی این واقعیت‌ها عمدتاً جریان مهاجرت است؛ چه مهاجرانی که مدتها پیش بدین کشورها رفته و هم‌اکنون شهروند آن هستند و چه مهاجران قانونی یا غیرقانونی جدیدی که بدان وارد می‌شوند. بخش مهمی از مسائل مربوط به مهاجران قومی، ناشی از ورود و تأثیرگذاری مهاجران جدید است.

نباید فراموش کرد که تحولات کنونی به گونه‌ای است که سرعت و فراگیری آن، شرایط را در زمانی کوتاه و بلکه بسیار کوتاه، و به گونه‌ای بنیادین دگرگون می‌سازد؛ اما به هر حال، برای شناخت وضع موجود باید سوابق آن را بشناسیم. چشم از این مقالات و مصاحبه‌ها برای دریافت بی‌طرفانه همین سوابق است، آنچه ممکن است در حال حاضر، داستان چنان نباشد که توضیحش آمده است.

محمد مسجدجامعی

تیر ماه ۱۳۹۶